

DE SLAK ALS AFGOD ?

In een door P. Wagenaar-Hummelinck ingestuurd nummer van het blad 'Suriname zending' van het Zeister Zendingsgenootschap (nr 4, dec. 1992. pag. 11), staat onder de titel 'De slimme slak' een artikel van de heer S.O. Meeuwes. Daarin wordt ingegaan op het als 'afgod' in gebruik zijn van slakken. Hieronder volgen enige citaten uit het betreffende artikel. [ingekort en iets aangepast, red.]

'.....In een catalogus, in 1974 bij gelegenheid van een expositie van de Hernhutter Broedergemeente in het Utrechtse Rijksarchief samengesteld, vindt men onder no 490 een tekening van enige slakke-huizen (Fig 1). Bij de tekening staan de volgende toelichtingen (vertaald uit het Duits):

- De afgod Manetou genoemd, omdat hij door de Indianen en Negers op een stok voor de hut pleegt te worden opgesteld. de beste voorbeelden komen uit Suriname, van het land, in zoet water, op moerassige plaatsen.
- De driekantige of driemaal gekielde landslak
- het ammonieten-oog een land- en aardslak.

Genoemde catalogus geeft aan dat het gaat om een tekening van een missionaris, ca. 1800 (een zendeling van de broedergemeente). Het mag uitzonderlijk worden genoemd dat een Hernhutter zendeling naast geschreven werkverslagen ook tekeningen voor het archief naliet. Rond 1800 moest de broedergemeente haar Indianenzending beëindigen. Terwijl toen in Engeland de beweging begon voor de afschaffing van de slavernij, concentreerde de broedergemeente haar zendingswerk op de slaven in Suriname, met name op de zgn. plantagezending.....'

'..... Een slakkenhuis of slak verbinden met de gedachte aan God is even wennen. De betreffende zendeling spreekt weliswaar van een 'af-god' (dit is een 'niet-god'), maar zelfs dat lijkt ons (om zo te zeggen) nog teveel eer.....'

'.....Er bestaat een verhaal over de slak die de Kantjil, het dwergheert, te slim af is bij een wedstrijd hardlopen. De slak mobiliseert daartoe zijn hele familie: op de te lopen route langs de rivier zit op iedere 100 meter een familielid die alleen maar, als de kantjil nadert en vraagt: slak waar ben je?, "hier" hoeft te roepen; om zo ook al aan de finish het hert al voor te zijn.....'

'.....Heeft een slak soms een meerwaarde? Is hij bijvoorbeeld niet sterk maar slim? Of wekt het slakkehuis (de 'schelp') bij ons gedachten op aan 'horen'? Spreken we ook niet van een 'oorschelp' en menen we niet de zee te horen ruisen wanneer we een schelp tegen onze oren drukken? Of gedachten aan 'zien'? We kwamen al de benaming 'Ammonieten-oog' tegen.....'

'.....Het is ook de slak die de ziekte bilharzia overbrengt, waaraan naar schatting 200 miljoen mensen in tropen en subtropen lijden (en de slak houdt juist van een kalkrijke bodem, zoals die van Suriname!). Kan dat een reden zijn om hem als een god te vrezen?.....'

'.....U voelt wel dat ik uiteindelijk de betreffende zendeling met zijn getekende slak als god, of althans als afgod, hier nog probeer te redden. Maar het is moeilijk! Suriname-kenner Kees Dubelaar vertelde dat het naar zijn weten niet voorkomt dat Indianen en andere bewoners van het Surinaamse binnenland dezelfde voorwerpen vereren en bij Surinaamse Indianen was hem verder ook niets over de slak bekend. In Ahlbrinck's: Encyclopedie over de Indiaanse Caraïben komt de god Manetou in het geheel niet voor. Bij verder onderzoek blijkt dan dat de slak ons weer te slim af geweest is: onze 'Manetou-slak' is in Noord-Amerika gebleven en heeft de route naar Zuid-Amerika (en Suriname) nooit zelf afgelegd; dat zijn inderdaad zijn familieleden geweest. Het verhaal van Manetou (gewoonlijk gespeld 'Manitoe') hoort thuis bij de Indianen in Noord-Amerika! Hier bij de Indianen in Noord-Amerika, beschouwde de mens het dier in het algemeen als 'familie', als verwant, als zijn voorvader. En Manitoe is zowel het Hoogste Wezen (zeg 'god' of 'afgod') alsook een kracht die uit kan gaan van voorwerpen of natuurverschijnselen.....'

'....Blijft tenslotte de vraag wat er nu juist voor bijzonder is aan een slak is, dat de Indianen in Noord-Amerika er letterlijk het Hoogste Wezen in zien? Om dat te begrijpen zouden we wellicht Europeaan af moeten worden om zelf een Indiaan in Amerika te zijn, terug in vroegere eeuwen. Zou het zijn dat de slak slim is? Toch maar zuinig zijn op de slak!.....'

[S.O. Meeuwes. Uit: Suriname zending 4, dec. 1992. pag. 11]
- ingezonden door P. Wagenaar-Hummelinck-

Fig 1. (zie eerste citaat): De afgod Manetou, De driekantige of driemaal gekielde landslak, het ammonieten-oog.
Figuur overgenomen uit 'Suriname zending nr 4 dec' 92: 11.